

mum; ergo licet homo sit fornicarius Deo per infidelitatem, vel simile vitium spirituale, potest non carnaliter fornicari, neque in illa materia temperantiæ Deum offendere.

15. *Quartum motivum directe ostendens ex locis Augustini, ipsum non tenuisse illam sententiam affirmantem.* — Quarto moveor, quia in multis locis Augustinus admittit aliquod bonum opus in homine infideli, licet dicat illud esse Deo, ut principali auctori, tribuendum, quod nunc non refert, quia non tractamus quibus viribus possit fieri talis actus ab infideli, sed absolute an interdum fiat? Probatur ergo assumptum, primo, ex libro primo de Gratia Christi, capite vigesimo quarto, ubi verba illa, Esther decimo quinto: *Convertitque Deus spiritum Regis in mansuetudinem* (quæ dicta sunt de Assuero gentili et idololatra), intelligit de efficacia divinæ potestatis, ad operandum in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates; ut in fine capitis concludit. Inde vero non satis probatur illum affectum Assuero fuisse bonum ex omnibus circumstantiis, sed ex objecto solum. Potest enim Deus efficaciter convertere voluntatem hominis ad objectum bonum, etiamsi præsciat hominem adhibiturum in suo affectu malam circumstantiam. Est autem verisimile in illo casu nullam fuisse ex parte Assuero, gratisque et temere judicaretur ab aliquo, in eo actu peccasse.

16. *Probatur secundo.* — Secundo, idem probatur ex Augustino, epistola 130, ubi de quodam Polemone gentili, prius ebrioso et luxurioso, dicit, persuasione Xenocratis philosophi, mutatum esse ad temperantiam et continentiam servandam, et in hoc fuisse meliorem factum, licet verum Deum non cognosceret: *Nam si illum cognosceret, et pie coleret* (ait Augustinus), *continentia illa non tantum ad hujus vitæ honestatem, sed etiam ad futuræ immortalitatem illi valisset.* In quo aperte significat illam continentiam vere fuisse bonam et honestam, licet ad meritum æternæ vitæ non valeret.

17. *Probatur tertio.* — Tertius et similis locus est apud Augustinum, libro de Patientia, cap. 26, ubi dicit, si quis Schismaticus, ne abneget Christum, multa patiat, nullo modo culpandum esse, nam illa patientia laudabilis est, et ad tolerabilius iudicium sustinendum deservit, licet non ad vitam æternam: et ita exponit Paulum, 1 Corinth. 13; et idem intelligit de hæretico qui per errorem separatur ab Ecclesia, et tamen aliquid credit pro

quo patitur, ut capit. 27 declarat. Et adeo censet illam qualemcumque fidem, quam retinet, et patientiam moriendi pro illa esse bonam, ut dicat *esse donum Dei*, non quale est in justis, sed quale esse potest in malis, ut capite vigesimo octavo declarat: hæreticus autem infidelis est; ergo in infideli potest esse opus bonum saltem ex dono Dei. Et quamvis hæreticus Dei cognitionem habeat ex revelatione aliquo modo derivatam, nihilominus eadem ratio erit de infideli cognoscente verum DEUM quocumque modo. Imo etiam potest in quocumque infideli versari quæstio similis illi quam ibi tractat Augustinus, scilicet, si quis, non habens cognitionem veri DEI, tormenta sustineat, ne fornicetur, vel ne falsum testimonium dicat, an illa patientia laudanda sit; nam sine dubio est laudanda, nam ille prudenter eligit mortem propter luxuriam vel injustitiam vitandam, cum eligat minus malum ad vitandum majus. Unde consequenter potest etiam quæri an illa patientia sit donum Dei, et juxta principia Augustini, ibidem affirmandum est; ergo doctrina illa in omni homine recta ratione utente, quantumcumque infideli, locum habet.

18. *Probatur quarto.* — Quartus et notandus est locus in l. de Spiritu et Litter., c. 27, ubi tractans Augustinus locum Pauli ad Rom. 2, *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt*, prius illum interpretatur *de gentibus jam conversis ad Christum*, et postea subdit: *Si autem hi qui naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, non sunt habendi in numero eorum quos Christi justificat gratia, sed in eorum potius, quorum etiam impiorum, nec Deum verum pie veraciterque colentium, quædam tamen facta, vel legimus, vel novimus, vel audiovimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito, recteque laudamus.* Ubi licet quoad locum Pauli loquatur sub conditione, et priorem sensum ibi magis probet (de quo postea), tamen quoad rem ipsam aperte fateatur in his impiis inveniri quædam opera laudanda, et nullo modo vituperanda, ac proinde omni ex parte bona; subjungit vero statim: *Quamquam si discutiatur quo fine fiant, via invenientur quæ justitiæ debitam laudem defensionemve mereantur.* Verumtamen etiam hæc verba nostram sententiam confirmant; ex illis enim habemus, solum ex parte finis ponere Augustinum defectum in operibus infidelium de se et ex objecto bonis; et illum defectum ponere non ut perpetuum et infal-

libilem, sed ut ordinarium et regularem. Ad quod expendimus illam particulam *vix*; et cap. 28 non improbat dictam expositionem dictorum verborum Pauli, scilicet, in hominibus impiis non esse deletam naturam: *Et ideo dici posse, etiam in impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere.* Præterea expendi potest quod idem Augustinus ait lib. de Bono conjug., cap. 6: *Conjugalis concubitus, filios procreandi gratia, non habet culpam.* Quam sententiam generaliter profert, et vera est tam in infidelibus quam fidelibus; possunt autem conjuges infideles, etiamsi Deum ignorent, propter illum finem conjungi, et ille finis sufficiens est ad honestandum illum actum, ut ex ipso Augustino, dicto capite 3 contra Julian. in fine, sumitur; ergo nihil repugnat, ex sententia Augustini, fieri talem actum ab infidelibus sine ulla culpa. Denique lib. 3 Hypognost. (si Augustini sit opus), c. 4, generaliter docet posse hominem infidelem per lumen rationis aliqua opera hujus vitæ facere, non tantum mala, sed etiam bona: et circa illa verba Psalmi 38: *Passer invenit sibi domum, et turtur nidum*, etc., docet Paganos extra Ecclesiam aliqua bona opera facere.

19. *S. Augustinum sibi contrarium non fuisse in præsentis quæstione.* — Pro Augustini mente propositiones ex ipso observanda. — *Prima propositio et ejus sensus.* — Quid ergo in aliis locis Augustinus sensit? vel quomodo sibi contrarium non est? Ut hoc explicemus, imprimis præ oculis habendus est scopus Augustini in hujusmodi disputatione, qui fuit occurrere Pelagianis, qui, ut gratiæ Dei necessitatem negarent, vires naturæ extollebant, et ad hoc inducebant exempla Gentilium et Philosophorum, quos, solo lumine naturæ ductos, excellentia virtutum opera exereuisse, et veras ac perfectas virtutes habuisse, dicebant. Augustinus autem, ut eos ad veram mentem reduceret, quando cum eis disputat, in contrarium extremum inclinare videtur, et interdum veras virtutes in eis fuisse negat; interdum vero dicit nihil boni operari, et aliquando etiam semper peccare, aut totam eorum vitam esse peccatum: nunquam vero aliquid bonæ operationis moralis in eis admittit. Ut ergo mentem ejus explicemus, aliquæ propositiones ejus notandæ sunt et sigillatim explicandæ. Prima est, in gentilibus seu infidelibus non fuisse veras virtutes; quod duobus modis potest intelligi. Primo, ut loquatur de veris virtutibus more christiano et theologico, id est, utilibus ad veram felicitatem conse-

quendam, ut supra explicavi. Hic autem sensus indicatur ab eodem Augustino, dicto capite tertio contra Julian., dum ait: *Si ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis fides per Christum promittit, nihil prosunt homini virtutes, non sunt veræ virtutes.* Et postea, referens definitionem virtutis ex Cicer., lib. 2 de Invent.: *Virtus est habitus, naturæ, modo, et rationi consentaneus*; subjungit: *Sed quid sit consentaneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium, nescierunt.* Et hanc expositionem habet D. Thomas 1. 2, quæst. 65, art. 2, ubi ita exponit quamdam sententiam quæ habetur in libro sententiarum Prospero, estque 106: *Ubi deest agnitio æternæ et incommutabilis veritatis, falsa virtus est, etiam in optimis moribus.* Additque D. Thomas vocari falsam, non quia actum vere bonum non efficiat, sed quia ad vitam æternam non conducit: et eandem fere doctrinam habet D. Thomas 2. 2, quæst. 23, art. 7, et est communis in schola ejus, imo etiam inter scholasticos.

20. *Alter ejusdem propositionis sensus.* — Alter vero Augustini sensus esse potuit, in infidelibus non esse veras virtutes, etiam intra latitudinem virtutum acquisitarum, quia nunquam possunt pervenire ad statum moraliter necessarium ut aliquis bonus habitus, vel bona dispositio, nomen absolutum veræ virtutis mereatur, ut in capite ultimo hujus libri latius explicabo. Et hunc etiam sensum indicat Augustinus in aliis sententiis suis: et ideo Julianum dicentem posse infideles per liberum arbitrium, esse misericordes, modestos, castos et sobrios, reprehendit, quia non solum affectum, sed perfectionem virtutis illis tribuebat. Virtutem ergo veram appellat quæ tam perfecta est, ut simpliciter talis possit denominari, et hanc negat Augustinus infidelibus, non tamen omnem affectum, inchoationemque virtutis. Et ideo etiam ait virtutes infidelium, *utcumque fiant, illis tantum deserviunt, ut minus puniantur in die judicii.* In his enim verbis aliquas virtutes admittit in infidelibus; et dicendo: *Utcumque fiant*, plane intelligit, sive cum integra bonitate ex objecto et circumstantiis, sive cum aliquo defectu ex parte finis, indicans utrumque modum esse possibilem, modo statim explicando.

21. *Secunda propositio quæ dupliciter expenditur.* — Secunda sententia Augustini est, infidelem nihil boni operari. Hæc autem potest imprimis exponi moraliter et regulariter, ut statim dicam in simili: et ideo Augustinus

adjungit, quod si forte talia opera sint in infidelibus, etiam sunt tribuenda divino muneri, saltem ut alia bona naturalia, ut bonum ingenium, memoria, lenis natura, et alia, quæ dicto capite tertio enumerat. Secundo, et maxime ad mentem Augustini, dicimus eum loqui de bono pietatis, quod ad æternam felicitatem aliquo modo conferat. Hoc diserte exposuit dicto capite tertio contra Julianum, circa finem, dicens: *Quoniam concedis opera infidelium, quæ tibi videntur bona, non tamen eos ad salutem æternam perducere: scito nos illum bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine DEI gratia quæ per unum mediatorem datur, nemini posse conferri; per quod solum homo potest ad æternum DEI donum regnumque perducere; et cum infra dixisset: Sine amore creatoris, nullum bene uti creaturis, subjungit: Hoc ergo amore opus est, ut bonum beatificum sit.* Dices omne opus bonum eo ipso esse opus pietatis, et sanctum, et de se conducere ad vitam æternam. Respondedo falsum hoc esse, et contra intentionem Augustini, tum loco citato, tum aliis multis, quæ in sequentibus capitibus afferemus, ubi hæc interpretatio amplius tractanda est, et illa limitatio operis boni declaranda. Non enim sine causa vel mysterio a Patribus additur, esset autem superflua et nullius momenti, si omne opus bonum naturaliter, seu moraliter, eo ipso esset opus pietatis, in ordine ad felicitatem supernaturalem.

22. *Tertia propositio.* — *Prima ejus expositio.* — *Non admittitur.* — Tertia sententia Augustini est: *Omnia opera infidelium esse peccata, vel, omnem infidelium vitam peccatum esse, ut habetur dicta sententia 106 Prosperi, quæ tribus modis solet exponi.* Primo, ut intelligatur de peccato late sumpto, pro actu facto in pessimo statu, in quo nihil potest prodesse ad vitam æternam. Ita respondent nonnulli. Sed mihi non placet, tum quia est nimis improprius et inusitatus modus loquendi: tum quia sæpe Augustinus satis declarat se loqui de proprio peccato, quia loquitur de actu, vel habente pravam circumstantiam, vel carente circumstantia debita, et in hoc ponit maxime malitiam talium actuum, quæ sufficit ad constituendum illud malum et verum peccatum, et interdum etiam dicit, non esse a Deo, sed a dæmone, quod non potest, nisi ratione propriæ malitiæ moralis dici. Denique cum Paulus dixit: *Omne quod non est ex fide, peccatum est, certe de proprio peccato est locutus; at Augustinus illo testimonio utitur ad*

suam sententiam confirmandam; ergo eodem modo de peccato loquitur.

23. *Secunda expositio ex divo Thoma.* — Est ergo secunda responsio, Augustinum in his propositionibus loqui de infidelibus, ut infideles sunt, operantibus, id est, non ex regula rectæ rationis, sed ex regula erroris sui. Ita exponit D. Thom. 2. 2, quæst. 40, art. 4, ad 1, et quæst. 23, art. 7 ad 3. Quæ expositio certe non est aliena a mente Augustini; nam in dicto cap. 3 contra Julianum, versus finem, dicenti Juliano: *Si gentilis nudum operuerit, numquid quia non est ex fide, peccatum est?* respondet: *Prorsus quantum non est ex fide, peccatum est, et declarat, non quia per se ipsum factum peccatum est, sed de tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum, ubi solum expendo illam negationem, in quantum non est ex fide, ab ipso explicari, non per solam negationem, sed per aliquam contrarietatem et circumstantiam actus ex infidelitate causatam. Unde inferius iterum dicit: Quod si et ipsa (misericordia) per seipsam naturali compassione opus est bonum, etiam isto modo, bono male utitur, qui infideliter utitur, et hoc bonum male facit, qui infideliter facit.* Notanda est particula *infideliter*, quæ sensum reddit formalem de infideli, ut infidelis est, operante. Atque hoc magis declarat subjungens: *Ex quo colligitur, etiam ipsa bona opera (utique ex genere) quæ faciunt infideles, non ipsorum esse, sed illius qui bene utitur malis: ipsorum autem esse peccata, quibus et bona male faciunt, quia ea non fidei, sed infideli, hoc est stulta, et noxia faciunt voluntate.* At dici non potest, ea quæ fiunt ex ductu solius rationis naturalis recte judicantis, fieri stulta, vel noxia voluntate; ergo loquitur Augustinus de infidelibus, ut tales sunt, operantibus.

24. *Tertia expositio ex Vega, quæ præcedentem reddit probabilior.* — Hæc autem D. Thomæ expositio fiet probabilior, si addamus aliam, quam Vega, dicta quæst. 13, insinuat, et aliquid auctoribus contrariæ sententiæ concedamus. Nimirum, sensisse Augustinum, regulariter ac fere semper infideles operari ex infidelitate sua, vel ex aliqua prava intentione, ex ipsa infidelitate, vel occasione ejus concepta. Quia cum habeant naturalem rationem valde infirmam de se, et per errorem et falsas traditiones debiliorem factam; et aliunde temporalia et sensibilia objecta sint propinquissima, et maxime moveant, inde fit ut ordinarie ex sola inordinata concupiscentia,

et non ex pura regula rationis, operentur. Hoc autem modo intellecta, sententia Augustini reducitur ad quæstionem de facto potius quam de jure, vel de potestate (ut sic dicam); non enim voluit Augustinus fidem esse simpliciter necessariam ad bene operandum; nec teneri homines aliquo jure operari cum circumstantia aliqua honesta, quæ ex fide, vel ex cognitione Dei pendeat, et hanc voco quæstionem de jure; sed ad summum voluit eos, qui carent hac cognitione, esse ita prave dispositos, ut vix aliquid boni faciant. Et quia parum ac rarum quasi nihil reputatur, moraliter loquendo, ideo interdum cum illa exaggeratione vel absoluta negatione loquitur. Tamen hanc esse mentem suam aperte constat ex loco allegato de Spirit. et Litter., ubi addidit illam particulam, *vix inveniuntur*, quæ æquivalet illi: Raro inveniuntur, vel, pauci sunt qui recto fine operentur. Idem constat ex aliis locis, in quibus necesse est ut aliquam exceptionem faciat ex illis regulis generalibus; ergo intellexit illam cum moderatione dicta. Atque eodem modo intelligendus est Prosper, qui phrasim Augustini imitatus est. Faciliusque exponitur Fulgentius, qui ad summum loquitur juxta secundam Augustini propositionem.

25. *Juxta datam expositionem vitantur absurda adducta a numero 7.* — Tandem juxta hanc interpretationem, vitantur incommoda quæ contra Augustinum objiciebamur. Nam in comparatione quæ fit inter infidelem et fidelem peccatorem, est quidem æquiparatio in hoc, quod uterque male operabitur, si quatenus talis est, id est, vel ex errore suo, vel ex prava affectione sua operetur. Discrimen vero inter eos erit, quia fideles, licet peccatores, facilius et frequentius possunt et solent bene operari quam infideles, ut per se constat, et ideo, quoties videtur Augustinus damnare omnia impiorum opera, potius de infidelibus quam de fidelibus loquitur. Et ita etiam loqui videtur Hieron., Aggœi 1, circa id: *Seminastis multum, et intulistis parum.* Aliud item incommodum de incapacitate infidelium ad operandum bonum ex divina gratia facile evitatur, juxta interpretationem positam, quia Augustinus non loquitur de impossibilitate infidelium ad bene operandum, sed de morali difficultate, et de raro usu, et ita verum est infidelem magis esse indispositum, quam fidelem peccatorem, ad recipiendum gratiæ auxilium, rariusque illud recipere. Solet autem Augustinus interdum indicare ante fidem nullum gratiæ auxilium homini dari, sed a fide incipere, ut

epist. 105; tamen sub fide comprehendit omnia quæ ad fidem ordinantur, et sunt quasi remotæ dispositiones ad fidem: non enim ignorabat infidelem prius vocari a Deo quam credat, et illam vocationem ad auxilium gratiæ pertinere; et per illam posse infidelem aliquid bene operari. Hoc autem non potest dici rarum aut insolitum, sed tam est usitatum, quam conversio ipsa adultorum infidelium ad fidem.

26. *Item a falso sensu salvæ manent allatæ Scripturæ in n. 2.* — Præterea expositiones quas tribuit Scripturæ locis, quæ allegat, Augustinus, quidquid sit, an proprium ac litteralem sensum contineant (non enim cogimur omnes illas expositiones sustinere), saltem non continent falsam doctrinam, quod satis nobis est ut locus Rom. 14, sic de fide Theologi, seu Catholici, ut Augustinus sentit, exponatur; intelligitur non tantum negative, sed contrarie, ita ut, *esse non ex fide*, idem sit quod *esse ex infidelitate*, vel *esse dissentaneum fidei*. Quod si negative sumatur, erit id verum moraliter tantum, et, regulariter loquendo, juxta ea quæ diximus. Illud autem ad Heb. 11: *Sine fide impossibile est placere Deo*, applicatum ad opera singula (ut interdum Augustinus vult), exponendum est juxta secundam ejus propositionem, de beneplacito Dei in ordine ad finem supernaturalem, et ad veram justitiam coram ipso, et in ordine ad verum meritum. Quod si extendatur ad omnem modum placendi Deo per modum dispositionis ad justitiam, vel aliquale meritum de congruo, extendendum etiam est illud *sine fide*, ad omne id quod fit sine auxilio ordinato ad fidem, seu sine vocatione ad fidem, ita ut sine fide fieri dicatur quidquid fit sine initio fidei. Quamvis autem quod fit sine fide, non placeat Deo aliquo modo ex prædictis, non ideo displicet tanquam malum, neque omnino non placet, ut indifferens, sed potest placere ut honestum naturaliter, et in suo ordine. Tertius locus de arbore mala, Matt. 7, si de voluntate impia intelligatur, ut Augustinus sæpe vult, formaliter intelligendus est de illa, ut impia est, operante; vel si absolute de illa voluntate intelligatur, limitanda est dicto modo, ut scilicet regulariter intelligatur; multi enim graves expositores ita putant esse intelligendum illum locum, de impossibili pro difficili, ut supra vidimus. Denique in quarto loco de oculo sinistro, seu nequam, Matth. 6, verum quidem est oculum esse intentionem, et ab intentione iniqua non prodire actionem bonam, sed inde non proba-

tur infidelem nunquam habere intentionem bonam sufficientem ad operis alicujus honestatem. Quando ergo hoc subsumit Augustinus, intelligendus est morali modo, seu distributione regulari, et ut plurimum, sicut dictum est.

27. *Item procedunt priores duæ Augustini rationes in numeris 3 et 4. — Procedit etiam tertia, in eodem numero 4. — Et ita etiam constat sensus duarum primarum rationum Augustini; procedunt enim, moraliter ac regulariter loquendo, non vero de absoluta necessitate, quia nulla est talis, ut ostendi. Probationes vero Augustini in prima ratione adductæ ad summum probant ordinariam facti contingentiam. Quod vero dicit in ultima, esse superbum operari virtutem moralem propter seipsam, moderandum est, et intelligendum (ut supra dixi), de his qui in tali operatione constituebant ultimum finem, et beatitudinem, sicut multi Theologi dicunt Angelum peccasse, ita appetendo suam beatitudinem naturalem, ut omnem aliam contempserit, et ita seipso contentum, in superbiam elatum, Deum et alia superiora bona despexisse. Ita enim Philosophi Stoici sensisse videntur, contra quos ibi Augustinus agebat, ut ibi late Ludovicus Vives exponit. Et sic etiam accommodanda est tertia ratio Augustini; dicitur enim infidelis operari sine fine debito, quia regulariter illum excludit, vel in modo operandi, ponendo in suo opere ultimam perfectionem, vel extrinsecum finem pravum adhibendo; sed hæc ad summum procedunt quoad usum et regulariter, non vero quoad potestatis defectum, vel absoluta necessitate, et idem est sensus tertiæ rationis.*

28. *Procedit et quarta, in eodem numero 4. — Procedit tandem quinta, in eodem numero 4. — Quarta autem ratio Augustini videtur procedere juxta sensum secundæ propositionis ejus, quam proposuimus; nam operatio sterilis ad vitam æternam non semper est peccatum proprie sumptum, potest autem dici non bona theologice, id est, carens bonitate quam debet habere ut aliquid æstimetur, unde a Paulo, 1 Corinth. 13, nihil esse dicitur. Neque Augustinus unquam dixit teneri homines ex proprio præcepto, nunquam steriliter operari in prædicto sensu, neque revera datur tale præceptum, nec potest cum fundamento fingi. Potest vero illud steriliter distingui, scilicet, vel negative tantum de facto, vel etiam de possibili, quod est esse infructuosum contrarie; priori modo potest actus esse non malus, licet sit sterilis de facto, ex aliis conditionibus*

operantis: posteriori autem modo dicitur opus sterile, cui repugnat esse fructuosum ad vitam æternam, et hoc modo omne opus malum infructuosum est, quia solum ratione malitiæ potest illam repugnantiam habere. Non est autem necesse ut omne opus infidelis sit infructuosum hoc posteriori modo, nisi forte regulariter, ut dictum est. Quinta vero ratio Augustini, ne apertam æquivocationem committat, quam probat objectio facta, intelligenda est de vera pudicitia in sensu explicato in propositione prima; sic enim vera pudicitia, etiamsi corporalis sit, debet esse conjuncta cum spirituali, qua anima Deo conjungitur ut summo bono, in quod omnia refert, et ideo repugnat veram pudicitiam esse in animo fornicante a Deo, etc.

CAPUT VIII.

UTRUM INTERNA GRATIA SPECIALIS, PRÆTER DEI CONCURSUM NATURALEM HUMANÆ NATURÆ DEBITUM, SIT NECESSARIA SIMPLICITER HOMINI LAPSO AD HONESTE OPERANDUM?

1. *Præmittitur ex supradictis nullam requiri habituales gratiam per se infusam ad honestam actionem. — Neque infusam per accidens. — Propono quæstionem hanc de homine lapso, quoniam de aliis statibus nulla esse potest difficultas, supposita resolutione quam de homine lapso trademus. Igitur de homine in hoc etiam statu constituto, duo possumus ex dictis in præcedentibus capitulis tanquam certa colligere: unum est, nullam gratiam infusam per modum habitus esse necessariam ad honestam operationem. Patet, quia ostensum est, neque fidem, neque charitatem requiri; sed ante hos habitus, vel sine utroque illorum nullus est habitus infusus operativus, ut per se notum est; ergo nullus talis habitus necessarius est ad bene operandum. Deinde est ratio a priori, quia, propter actum, solum potest requiri habitus proportionatus et ejusdem ordinis; ergo propter actum honestum ordinis naturalis non potest esse necessarius habitus infusus. Unde etiam fit, neque necessarium esse habitum per accidens infusum ad morale actum bonum, quia potius ex natura rei talis habitus generatur per actus, et alius modus infusionis extraordinarius est, et quasi miraculosus.*

2. *Præmittitur item neque esse ad id necessariam gratiam actualem, supernaturalem in sua substantia. — Aliud quod ex dictis colligi-*

tur, est ad opus bonum morale non esse necessarium auxilium ordinis supernaturalis quoad substantiam suam. Id constat, quia ante revelationem fidei nullum datur homini tale auxilium, et ante illam potest bene operari. Item quia nulla potest ostendi ratio talis necessitatis; unde quæ ostendunt habitus infusos non esse necessarios, probant nullum principium supernaturale esse necessarium. Superest ergo dicendum de auxilio naturali extraordinario, seu non debito, quod aliqui vocant gratiam ordinis naturalis. Potestque ad varias opiniones explicandas subdistingui. Nam quoddam auxilium potest intelligi, quod non solum sit in se quid reale, et additum præter omnia naturalia, sed etiam sit per modum principii physici actus morali boni. Aliud vero esse potest speciale auxilium, quod in se sit realiter ac physice aliquid supra omnem influentiam primæ causæ, tamen ad actum non juvet, nisi per modum principii morali. Denique aliud esse potest, quod, licet physice et in se non sit aliquid majus quam per ordinarias causas secundas evenire possit, nihilominus, in ratione beneficii, et in opportunitate temporis pro quo confertur, sit speciale auxilium, et vere supernaturale, non quoad substantiam, sed quoad modum.

3. *Multorum opinio. — His ergo modis multiplicata sunt opiniones in hoc puncto; prius vero quam speciatim illos referamus, quæstio generatim tractanda est. Est itaque multorum opinio, nullum opus morale bonum posse fieri ab homine lapso sine speciali auxilio gratiæ. Pro hac sententia relatos invenio apud Vasquez 1. 2, disp. 190, c. 2: Leonar. Aret., Dialog. de Morib.; Jacomel., lib. adversus fratrem Medensem, cont. error. 17; Anton. Panthus., lib. de Prædestinat. et Gratia, c. 6, post medium, et lib. de Liber. arb., c. 6, post medium; Franc. Romæum, libr. de Liber. et necessit. oper., verit. 14 et 15, et verit. 22. Hanc item sententiam ita generatim sumptam latissime defendit Gasp. Cassal., libro primo de Quadrip. justit., cap. 10, et a capit. 20 usque ad 40, nunquam vero explicat modum illius gratiæ. Idem tenet Cathar., Genes. 3, circa id: *Vocavitque Dominus Adam*, etc. Rationes autem ejus eo tendunt, ut probent non posse hominem, justitia seu habitu virtutis et charitate carentem, bene moraliter operari, quod supra cap. 4 impugnavimus, et Catharino sufficienter respondimus. Eandem sententiam sequuntur Gregorius et Capreolus, et nonnulli alii, variis tamen modis illam de-*

fendunt, et ideo illos postea referemus. Nos enim prius contra dictam sententiam generatim veritatem trademus, postea vero per omnes modos auxiliorum gratiæ, qui a variis auctoribus excogitati sunt, discurrendo, singulas opiniones confutabimus, et generalem conclusionem confirmabimus, tandemque generalia fundamenta omnibus contrariis opinionibus communia proponemus et expendemus.

4. *Assertio. — Potest homo lapsus sine auxilio speciali aliquando bene moraliter operari. — Dicimus ergo posse hominem lapsum in uno vel alio actu, bene moraliter operari, sine speciali auxilio gratiæ. Explicatur assertio, nam imprimis plus est bene moraliter operari, quam actum moralem de se bonum facere, hoc enim posterius fit per actum ex genere suo, ut aiunt, seu ex objecto bonum, etiamsi non recta intentione fiat, et ideo nemo unquam dubitavit quin talis actus possit viribus naturæ fieri, nam etiam a pessimis hominibus fieri potest. At vero, ut quis bene moraliter operetur, necessarium est ut actum faciat undique honestum ex fine, seu motivo, et omnibus circumstantiis, et de hoc actu procedit assertio. Unde fit ut assertio locum habeat tam in actibus præceptis lege naturali vel humana, quam in non præceptis; plus enim requiritur ad bene moraliter operandum quam ad servandum præceptum naturale, vel humanum. Præceptum enim servari potest per actum de se bonum; imo aliquando per indifferentem, etiamsi ex aliqua circumstantia peccaminose fiat, ut suppono: unde si liberum arbitrium potest facere actum undique bonum, a fortiori poterit facere actum impletivum naturalis præcepti. Rursus actus bonus latius patet quam actus præceptus: sæpe enim homo potest bene moraliter operari, nullo urgente præcepto, et illum etiam modum operandi assertio complectitur, quia eadem est utriusque ratio, neque carentia præcepti auget difficultatem bene operandi. Quod si non de absoluto præcepto, sed de conditionato tractemus, sic in opere bene facto aliquid servatur præceptum, quia licet homo interdum non teneatur absolute aliquid operari, verbi gratia, eleemosynam facere, si tamen illam facere velit, tenetur debito modo illam præstare; et ita quoties homo bene moraliter operatur, aliquid naturale præceptum observat, et ita utrumque in assertionem includitur. Quæ etiam intelligitur per se loquendo, et consideratis viribus liberi arbitrii, et intrinseca conditione status lapsæ na-*